

NEMZETKÖZI BESTSELLER A PULITZER-DÍJAS ÍRÓNŐTŐL

MÉLYFÖLD

JHUMPA
LAHIRI

Jhumpa Lahiri rendkívüli regénye Indiában és Amerikában játszódik. Két testvér tragédiával összekötött története, egy nagyszerű asszonyé, akit kísért a múltja, egy országé, amelyet szétszakított a forradalom, és egy szerelemé, amely messze túléli a halált.

Subhash és Udayan Mitra, akik között a korkülönbség tizenöt hónap, elválaszthatatlan testvérek, gyakran összetévesztik őket Kalkutta környékén, ahol felnőnek. De ugyanakkor egymás ellentétei is, akikre eltérő jövő vár. Az 1960-as években járunk. A karizmatikus és lobbanékony Udayan belesodródik a naxalita mozgalomba, abba a lázadásba, amely céljául tűzte ki az egyenlőtlenség és a szegénység felszámolását. Udayan a meggyőződéséért mindent feláldoz, mindent kockára tesz. Subhash, a kötelességtudó fiú, nem osztja testvére szenvedélyes politikai elhivatottságát, hanem elhagyja az otthonát, hogy Amerika egyik csöndes, tengerparti szegletében tudományos kutatásnak szentelje az életét.

De amikor megtudja, mi történt a testvérével, visszatér a mélyföldre, Indiába, azt remélve, hogy talpra állíthat egy széthullott családot, és begyógyíthatja a sebeket, amelyeket Udayan hagyott maga után.

A Mélyföld mesterien fölépített, feszültséggel teli, metszően bensőséges, bonyolult érzelmeket tükröző mű. Egy elmélyült családregény és a történelembe ágyazott történet, amely tökéletes hitelességgel ível át nemzedékeken, földrajzi helyeken. Jhumpa Lahiri valóban eljutott írói munkásságának a csúcsára.

JHUMPA LAHIRI Londonban született és Rhode Islanden nőtt fel. Pulitzer-díjjal, PEN Hemingway-díjjal, Frank O'Connor Nemzetközi Novella-díjjal tüntették ki, és Guggenheim-ösztöndíjjal is jutalmazták. 2012-ben fölvtették az American Academy of Arts and Letters tagjai közé. Jelenleg Brooklynban, New Yorkban él.

Tudjon meg többet a regényről:

www.randomhouse.com/kvpa/jhumpalahiri

www.facebook.com/dreamvalogatás

„A felnőtté váló két testvér finoman árnyalt, de döbbenetes története. Ennek a gyönyörűen megírt regénynek a témái – szerelem, forradalom, elhagyás – lehet, hogy nagyszabásúak, ám az egész történet bensőséges és szívbemarkoló. A fölvetett kérdéseire nem könnyű választ adni.”

PARADE

„Érdekfeszítő és szép. Családragény, amelynek a gyökerei az 1960-as évek Kalkuttájában erednek, de a mai Rhode Islandig érnek el. A történet úgy alakul, mint egy szöveten folyton továbbhasadó szakadás: a távollét, az elmagányosodás és a veszteség tovább tépik a lelket. Remekül megírt és mélyen megrázó mű.”

TIME OUT NEW YORK

„A történet és a forma messzemenően igényes. Pompás tájkép, meglepő nyelv és cselekmény. Udayan emlékének, vakmerő politikai tevékenységének és borzalmas halálának erőteljes utóhatásai vannak. A regény a tétovázásról, a megbánásról és az ifjúság elhamarkodottságáról szól.”

NATIONAL PUBLIC RADIO

„Elbűvölő és ellenállhatatlanul pontos. Könyörtelenül világos. A Mélyföldben Lahiri tanulmányozza a kanyonokban növő (és a szereplők közötti) indákat, amelyek a függőségen és a szerelmen, a felelősségvállaláson és a bűnökön át összekötik az embereket.”

CHICAGO TRIBUNE

A Tolly klubtól keletre, miután a Deshapran Sashmal Road kettéválik, van egy kis mecset. Egy kanyar csöndes, beékelts területhez vezet. Szűk kis utcácskák és szerény, középosztálybeli otthonok lakótelepe található itt.

Valamikor régen ezen a beékelts területen belül egymás mellett két téglalap alakú tó terült el. Mögöttük egy néhány angol holdnyi mélyföld húzódott.

A monszun után a tavak szintje rendszerint úgy megemelkedett, hogy a középük épített töltést nem lehetett látni. A mélyföldet szintén elárasztotta a három vagy négy láb mély eső, s a víz az év egy részében megmaradt.

Az elárasztott lapályt sűrűn benőtte a vízi jácint. Az úszó gaz megállíthatatlanul nőtt. A levelei – amelyek a kéklő ég elöntéteként zöldek voltak – a felszínt szilárdnak mutatták.

Itt-ott a külső területen végig egyszerű kunyhók álltak. A szegények belegázoltak a vízbe, hogy kikutassák, ami ehető. Ősszel kócsagok érkeztek, egykor fehér tollaikat sötétre festette a városi korom, s ezek a madarak aztán mozdulatlanul várakoztak a zsákmányukra.

Kalkutta nedves időjárása miatt a párolgás lassú volt. De végül is a nap az árvíz legnagyobb részét leégette, és így a nyirkos föld ismét előtűnt.

Subhash és Udayan már rengetegszer átmentek a mélyföldön. Lerövidítették ezzel az útjukat, amely a környék külső részén lévő mezőhöz vezetett, ahová futballozni jártak. Kikerültették a pocsolyákat, végiglépdeltek az ott maradt jácintlevelek szőnyegein, s közben belelégezték a nedves levegőt.

Bizonyos teremtmények olyan tojásokat raktak, amelyek a száraz évszakot el tudták viselni. Mások úgy éltek túl, hogy tetszhalottként betemették magukat a sárba, s így várták, hogy visszatérjen az eső.

2.

Sohasem tették be a lábukat a Tolly klubba. A szomszédságban élő legtöbb emberhez hasonlóan csak elhaladtak több százszor a fából készült kapuja és a téglafalai mellett.

A negyvenes évek közepéig apjuk a fal mögül nézte a lóversenypálya körül vágató lovakat. Az utcáról figyelt, ott állt a fogadók és más nézők között, akik nem engedhették meg maguknak, hogy jegyet vegyenek, vagy belépjenek a klub területére. De a második világháború után, akkortájt, amikor Subhash és Udayan született, a falat magasabbra emelték, hogy a közönség többé ne láthasson be.

Bismillah, az egyik szomszéd, labdaszedőként dolgozott a klubban. Muszlim volt, aki a szétválás után továbbra is ott maradt Tollygungében. Néhány garasért a pályán elvesztett vagy otthagyt golfabdákat adott el. Némelyik úgy össze volt vagdosva, hogy a rózsaszín gumi belsejük is előtűnt, akárcsak egy bőrbe vajt mély seb.

Először botokkal ütögették a behorpadt labdákat előre-hátra. Azután Bismillah eladott nekik egy vasból készült golfütőt is, amelynek a nyele kissé el volt görbülve. Egy sikertelen játékos okozta a kárt, amikor hozzávágta egy fához.

Bismillah megmutatta nekik, hogyan kell előrehajolni, hova tegyék a kezüket. Miután nagyjából meghatározták a játék lényegét, lyukakat ástak a földbe, és megpróbálták beleügyeskedni a labdákat. Bár más vas kellett ahhoz, hogy nagyobb távolságra üssék el a labdát, mégis ezt az ütőt használták. De a golf nem olyan volt, mint a futball vagy a krikett. Nem olyan sport, amelyben a két testvér kedvére rögtönözgethetett volna.

A golfpálya földjéből Bismillah kikapart egy Tolly klub térképet. Elmondta a fiúknak, hogy a klubház közelében uszoda, több versenystálló és egy tenispálya található. Vendéglők, ahol ezüstkannából öntik a teát, különtermek a biliárdnak és

a bridzsnek. Fehér kabátos csaposok, akik pink lady és gin fizz nevű italokat készítenek.

A klub vezetősége nemrégiben több határfalat emeltetett, hogy távol tartsa a betolakodókat. De Bismillah azt mondta, hogy a drótkerítésnek még mindig akadnak olyan részei a nyugati szélen, ahol be lehet jutni.

Megvárták, amíg majdnem besötétedik, és a golfozók lero-hannak a pályáról, hogy a szúnyogokat elkerüljék és megigyaák a koktéjljukat. A testvérek megtartották a tervet maguknak, és a szomszédságukban lakó többi fiúnak nem tettek róla említést. Elmentek a sarkon lévő mecsethez, amelynek piros-fehér minaretjei kiemelkedtek a környező épületek közül. Ráfordultak a főútra, miközben vitték a vas golfütőt és két üres petróleumos ládát is.

Átmentek a Technikusok Stúdiója másik oldalára. A rizsföldek felé tartottak, ahol egykor az Adi Ganga folyt, amelyen valamikor régen az angolok csónakkal hajóztak a torkolatvidékhez.

Mostanában itt alig mozgult valami, ezt a helyet hindu települések szegélyezték, amelyek lakói Dhakából, Rajshahiból, Chittagongból valamikor elmenekültek. A hontalanná vált lakosságot Kalkutta elszállásolta, de nem vett róla tudomást. A Szétválás óta, egy évtizeddel ezelőtt úgy özönlötték el Tollygunge egyes részeit, ahogyan a monszuneső elárasztotta a mélyföldet.

Néhány kormánytisztviselő a csereprogram során otthont kapott. De a legtöbben hullámokban érkező, ősi földjüktől elszakított menekültek voltak. Gyors beszivárgás, azután áradás. Subhash és Udayan emlékezett rájuk. Zord menet, embertömeg. Néhány batyú a fejükön, a szülők mellkasára kötözött gyerekek.

Vászonból vagy nádfedélből készítettek menedéket, fonott bambuszfalakat. Közegészségügyi berendezések és áram nélkül éltek. Szemétdombok melletti viskókban, minden elérhető helyen.

Ők voltak az okai annak, hogy az Adi Ganga folyó, amelynek a partjain a Tolly klub állt, Délnyugat-Kalkutta egyik

szennyvízcsatornájává vált. Miattuk építették meg a klub újabb falait is.

Subhash és Udayan nem talált drótkerítést. Megálltak egy helyen, ahol a fal elég alacsony volt ahhoz, hogy átmásszanak rajta. Rövidnadrágot viseltek. A zsebük tele volt golflabdákkal. Bismillah azt mondta, hogy még rengeteget fognak találni odabent a klubban, ahol a labdák a földön, a tamarinduszfákról lehullott hüvelyek mellett hevernek.

Udayan áthajította a golfütőt a falon. Azután az egyik petróleumos ládát. Subhashnak, ha rááll a megmaradó ládára, elég lendülete lesz, hogy átjusson. De Udayan akkoriban néhány hüvelykkel alacsonyabb volt.

– Kulcsold össze az ujjaidat – javasolta Udayan.

Subhash összetette a kezét. Érezte a testvére lábának a súlyát, a szandálja elnyűtt talpát, azután az egész testét, amely egy pillanatra lehúzta. Udayan gyorsan fölemelkedett. Szétvetett lábbal állt a falon.

– Álljak itt őrt ezen az oldalon, amíg mindent fölfedezel? – kérdezte Subhash.

– Mi jó lenne abban?

– Mit látsz?

– Gyere, nézd meg magad is!

Subhash közelebb taszigálta a petróleumos ládát a falhoz. Rálépett, miközben érezte, hogy a labilis építmény inog alatta.

– Subhash, gyérünk!

Udayan összpontosított, majd leereszkedett úgy, hogy csak az ujjai végét lehetett látni. Azután elengedte a falat, és leesett. Subhash hallotta, hogy az erőlködéstől milyen nehezen lélegzik.

– Jól vagy?

– Persze. Most te jössz!

Subhash megragadta a falat, odaszorította a mellkasához, s közben megkarcolta a térdét. Szokás szerint nem volt benne biztos, mi frusztrálja jobban, Udayan merészsége, vagy őnmaga, amiért ez hiányzik belőle. Subhash tizenhárom éves volt, tizenöt hónappal idősebb. De el sem tudta magát képzelni

Udayan nélkül. A legkorábbi emlékei óta az öccse minden tekintetben ott volt.

Egyszer csak már nem voltak Tollygungében. Hallották ugyan az utcán végighaladó forgalmat, de már nem láthatták. Hatalmas ágyúgolyófák, eukaliptuszok, kefevirágok és temp-lomfák vették körül őket.

Subhash sohasem látott ilyen füvet, amely olyan egyenletes, mint egy szőnyeg, amely követi a föld lejtős körvonalait. Hullámszik, mint a dűnék egy sivatagban, vagy finoman emelkedik és süllyed, mint a tenger. A golfpályán lévő olyan remekül nyírták meg, hogy azt az érzést keltette, mint a moha, hogyha szorosan hozzásimult. Alatta a föld olyan sima volt, mint egy scalp, a fű ott egy árnyalattal halványabbnak tűnt.

Még sohasem látott ennyi kócsagot egy helyen, mind elrepült, amikor túl közel ment hozzájuk. A fák délutáni árnyékot vetettek a pázsitra. Sima ágaik szétnyíltak, amikor fölneézett rájuk, mintha csak női combok tárnák föl a test tiltott területeit.

Mindketten szédültek a birtokháborítás izgalma és a félelem miatt, hogy elkapják őket. De egyetlen gyalogos vagy lovas őr, egyetlen pályamester sem figyelt föl rájuk. Senki sem jött, hogy elkeresse a két fiút.

Kezdték föllélegezni, miközben a golfpálya mentén egy sor zászlót fedeztek föl. A lyukak olyanok voltak, mintha köldökök lennének a földben, és korongokkal jelölték meg őket, amelyek azt jelezték, merre kell a golflabdának haladniuk. Itt-ott sekély homokmélyedések tűntek föl. A füves pályán furcsa alakú pocsolók látszóttak, mintha mikroszkóp alatt megfigyelt kis csöppök lettek volna.

A fiúk távol maradtak a főbejáratától, nem merészkedtek közel a klubházhoz, ahol külföldi párok sétáltak kéz a kézben, vagy nádszékeken üldögéltek a fák alatt. Időnként, mondta Bismillah valamikor, születésnapit partit rendeztek egy-egy olyan angol gyereknek, akinek a családja még mindig Indiában élt, fagy-lalittal, pónilovaglással, és olyan tortával, amelyen gyertyák égtek. Bár Nehru volt a miniszterelnök, Anglia új királynőjének, II. Erzsébetnek a portréja díszelgett a fő fogadóteremben.

Az elhagyatott sarokban, egy betévedt vízi bivaly társaságában, Udayan erőteljes mozdulatokat tett. Karját a feje fölé emelve különböző testtartásokat vett föl, és úgy forgatta a golfütőt, mint valami kardot. Széthasította a makulátlan pázsitot, miközben néhány golflabda eltűnt az egyik pocsolyában. Így aztán a magas fűben pótlabdák után kutattak.

Subhash volt az őrszem, azt figyelte, közelednek-e lópaták a széles, vöröslő földutakon. Hallotta egy harkály kopácsolását és egy sarló halkuló csapásait, amint a klub egy másik részén kézzel vágják a fűvet.

Sakálcsapatok verődtek össze és ültek mereven falkákban, homokszínű bőrükbe szürke pöttyök keveredtek. Amint sötétebb lett, néhány közülük elkezdett élelem után kutatni, girhes testükkel egyenes sorokban futottak. Eszeveszett üvöltözésük a klubon belül is visszhangzott, ami jelezte, hogy későre jár, ideje, hogy a testvérek hazamenjenek.

Othagyták a két petróleumos ládát, az odakint lévőért, hogy megjelöljék vele a helyet. A másikat pedig gondosan elrejtették a klubon belül valami bozót mögé.

A későbbi látogatások során Subhash madártollakat és vadmandulát gyűjtött. Látott keselyűket, amint pocsolyákban fürdenek és kitarják a szárnyaikat, hogy megszáradjanak.

Egyszer talált egy tojást, amely sértetlenül esett ki egy énekesmadár fészkeből. Óvatosan hazavitte, egy terrakotta cukorkásdobozba tette, és gallyakkal betakarta. Majd amikor a tojás nem akart kikelni, ásott neki egy gödröt a házuk mögött, a kertben, a mangófa aljában.

Később, egyik este, amikor a klubon belülről átdobták a golfütőt és visszamásztak a falon, észrevették, hogy a másik oldalon a petróleumos láda hiányzik.

– Valaki elvitte – mondta Udayan. Elkezdte keresni. Már csak halvány fény derengett.

– Fiúk, ezt keresitek?

Egy rendőr szólt, aki ki tudja, honnét került ide. A klub körüli területen járőrözött.

A fiúk a szürkületben ki tudták venni magas alakját és az egyenruháját. A kezében tartotta a ládát.

Néhány lépést tett feléjük. Meglátta a golfütőt a földön, felvette és megvizsgálta. Letette a ládát, bekapcsolt egy zseblámpát, a sugarát a fiúk arcára irányította, majd végigpásztázott vele az egész testükön.

– Testvérek vagytok?

Subhash bólintott.

– Mi van a zsebetekben?

A fiúk kivették és átadták a golflabdákat. Látták, amint a rendőr mindet zsebre vágja. Kivéve egyet, azt földobta a levegőbe, és elkapta.

– Hogy szereztétek ezeket?

Hallgattak.

– Meghívott ma valaki titeket, hogy golfozzatok a klubban? Megrázták a fejüket.

– Nem hinném, hogy ne tudnátok magatoktól is, hogy ez itt zárt terület – mondta a rendőr. Az ütő nyelét könnyedén ráhelyezte Subhash karjára.

– Ma jöttetek ide először?

– Nem.

– A te ötleted volt? Hát nem vagy elég idős ahhoz, hogy jobbat találj ki?

– Az én ötletem volt – szólalt meg Udayan.

– Rendes testvéred van – mondta a rendőr Subhashnak. – Meg akar védeni. Hajlandó magára vállalni az egészet.

– Most az egyszer elnéző leszek veletek – folytatta. – Nem fogom megemlíteni a klubnak. Mindaddig, amíg újra meg nem próbáljátok.

– Nem jövünk többet – ígérte Subhash.

– Nagyon helyes. Hazakísérjelek és átadjalak titeket a szüleiteknek, vagy befejezzük itt a beszélgetést?

– Itt.

– Akkor fordulj meg! Csak te!

Subhash a fal felé fordult.

– Lépj még egyet!

Érezte, amint az acélos nyél belevág a csípőjébe, azután hátul a lábszárába. A második ütés ereje, bár csak egy pillanatnyi érintés volt, négykézlábra kényszerítette. Jó pár napig el fog tartani, amíg a verés okozta hurkák lelohadnak.

A szüleik sohasem verték meg őket. Subhash először nem érzett semmi mást, csak zsibbadtságot. Azután olyasmit, mintha egy edényből forró vizet zúdítának a bőrére.

– Hagyja abba – kiabálta Udayan a rendőrnek. Odaguggolt Subhash mellé, átfogta a vállát, hogy megvédje.

Együtt, szorosan összefonódva támogatták egymást. Lehajtották a fejüket, becsukták a szemüket, Subhash még mindig tántorgott fájdalmában. De nem történt semmi több. Hallották a hangot, amint a golfütőt átdobják a falon, és az végül a klubon belül ér földet. Azután a rendőr, aki mást nem akart tenni velük, elment.

3.

Subhash gyerekkora óta óvatos volt. Anyjának sohasem kellett utána szaladnia. A kisfiú társaságot szolgáltatott neki, figyelte, amint a szenes kályhánál főzött, vagy száríkat és blúzanyagokat hímzett egy környékbeli női szabó megrendelésére. Apjának segített elültetni a dáliákat, amelyeket a belső udvaron cserepekben nevelgetett. A gömb alakú lila, narancsszínű és rózsaszín virágok közt volt olyan, amelynek szirmai fehér csúcsokban végződtek. Élénk vibrálásuk sokkolóan hatott az udvar szürkésbarna falai mellett.

Subhash arra várt, hogy a zűrzavaros játékok véget érjenek, a kiabálások elhalkuljanak. Legjobban azt szerette, ha egyedül lehetett vagy egyedül érezhette magát. Amikor reggelente ágyban fekvé nézhette, amint a napfény, mint nyughatatlan madár, vibrál a falon.

Rovarokat helyezett egy üvegbura alá, hogy megfigyelje őket. A környékbeli kis tavak partján, ahol anyja néha edényeket mosogatott, ha a szolgálólány történetesen nem jött, a zavaros vízben tölcseért formált a kezéből, és megpróbált békát fogni. A saját külön világában él, mondták néha a rokonok, amikor egy-egy nagyobb családi összejövetel alkalmával sehog sem sikerült szóra bírniuk.

Miközben Subhash mindig szem előtt volt, Udayan folytonosan eltűnt, még a kétszobás házukban is, kisfiúként következetesen elbújt az ágy alá, az ajtók mögé vagy a ládába, amelyben a téli paplanokat tartották.

Ezt játszotta anélkül, hogy bejelentette volna, váratlanul tűnt el, belopózott a hátsó kertbe, fára mászott, és nem felelt a hívásra, amivel arra kényszerítette az anyjukat, hogy hagyja abba, amit éppen csinál. Aztán miközben kereste és kedveskedve a nevéen szölongatta Udayant, Subhash észrevette anyja arcán a pillanatnyi félelmet, hogy talán nem találja majd meg a fiát.

Amikor elég nagyok voltak, és megengedték nekik, hogy elhagyják a házat, a lelkükre kötötték, hogy ne tévesszék egymást szem elől. Együtt kóboroltak a beékelt terület kanyargós kis útjain, a tavak mögött és a mélyföldön át a sportpályaig, ahol néha más fiúkkal találkoztak össze. Elmentek a saroknál lévő mecsetig, és leültek a hűvös márványlépcsőkre, néha pedig valakinek a rádióján futballmeccset hallgattak, amit a mecset őre soha nem kifogásolt.

Végül megengedték nekik, hogy elhagyják a beékelt területet és belépjenek a városba. Olyan messzire menjenek gyalog, ameddig a lábuk viszi őket, és egyedül szálljanak villamosra és autóbuszra. A sarkon álló mecset, egy másik hit követőinek a temploma segítette tájékozódásukat mindennapos jövés-menésük során.

Első próbálkozásra, Udayan javaslatára, a Technikusok Stúdióján kívül kezdtek lődörögni, ahol Satyajit Ray korábban a *Pather Panchalit* forgatta, és ahol bengáli filmsztárok töltötték a napjaikat. Olyankor, amikor néhanapján előfordult, hogy valami ismerősük dolgozott a filmforgatásnál, be tudtak jutni a kábelek és drótok kusza összevisszasága és a vakító fények közé. A csendre intés és a csapó hangja után a fiúk figyelték, amint a rendező és csapata egyetlen jelenetet vesz föl újra és újra, amíg a néhány sorból álló rész tökéletes nem lett. Egész napi munkát szenteltek egyetlen pillanatnyi szórakoztatásnak.

A fiúk gyönyörű színésznőket láttak meg, akik napszemüvegük oltalma alatt bukkantak elő az öltözőikből, és beszálltak a rájuk várakozó autókba. Udayan bizonyult elég bátornak ahhoz, hogy autogramot kérjen tőlük. Nem ismerte az önkorlátozást, mint ahogy egyes állatok nem képesek bizonyos színek észlelésére. Subhash viszont igyekezett észrevétlen maradni, ahogyan más állatok egybeolvadnak a fakéreggel vagy a fűszálakkal.

A köztük lévő különbségek ellenére állandóan összetévesztették őket, így aztán ha bármelyiküket a nevén szólították, mindketten megszokták, hogy feleljenek. Néha nehéz volt megállapítani, hogy melyikük válaszolt, mivel a hangjukat alig

lehetett megkülönböztetni. Ha a sakktáblánál ültek, tükörképet alkottak: egyik lábukat behajlították, a másikat kiterpesztették, az állukat a térdükre támasztották.

Alkatilag eléggé hasonlóak voltak ahhoz, hogy ugyanaból a ruahalomból húzzák elő az éppen szükséges holmit. Az arcbőrük is, ez a világos rézszínű keverék, amely a szüleiiktől származott, ugyanolyan volt. Rendkívül hajlékony ujjaik, élesen metszett arcvonásaik, hullámos hajuk szintén.

Subhash azon tűnődött, hogy higgadt természetét a szülei nem a leleményesség hiányaként, vagy akár kudarcként fogják-e föl. Nem kellett aggódniuk miatta, mégsem szerették emiatt jobban. Az ő feladata a szófogadás volt, amivel sem meglepni, sem lenyűgözni nem tudta a szüleit. Ezt Udayan tette meg.

Egyik kihágása a családi házuk belső udvarán hagyott maradandó nyomot. Egy sor lábnyom volt az, amely aznap keletkezett, amikor a földes felületet kikövezték. Azon a napon, amikor bent kellett volna maradniuk a házban, amíg a kövezet meg nem szilárdul.

Egész reggel azt figyelték, amint a kőműves egy talicskában elkészíti a betont, majd szerszámaival szétteríti és elsímítja a nedves keveréket. Huszonnégy óra, figyelmeztette őket a kőműves, mielőtt elment.

Subhash hallgatott az intó szóra. Figyelte a munkát az ablakból, és nem lépett ki. Ám amikor anyjuk hátat fordított, Udayan végigfutott a hosszú fapallón, amelyet ideiglenesen állítottak föl, hogy a kaputól ki lehessen jutni az utcára.

A palló felénél elveszítette az egyensúlyát, csínytevésének bizonyítékeként a talpa homokórára emlékeztető, középen elkeskenyedő nyomot hagyott, a lábujjai külön-külön látszotak.

Másnap visszahívták a kőművest. Addigra a felszín már kiszáradt, és a benyomatok, amelyeket Udayan lába hagyott, megmaradtak. Csak úgy lehetett kijavítani a hibát, ha másik réteget helyeznek rá. Subhash elgondolkodott azon, hogy ez alkalommal nem ment-e túl messzire az öccse.

De az apjuk azt mondta a kőművesnek, hagyja csak úgy. Nem a költség vagy a plusz munka miatt, hanem mert úgy vélte, helytelen lenne eltüntetni olyan nyomokat, amelyeket a fia hagyott.

Így aztán a hiba az otthonuk ismertetőjelévé vált. A látogatók észrevették, ez lett az első családi anekdota.

Subhash egy évvel hamarabb elkezdhette volna az iskolát. De a kényelem kedvéért – és mert Udayan tiltakozott az ellen, hogy Subhash nélküle menjen valahová – egyszerre írást be őket ugyanabba az osztályba. Egy átlagos, bengáliai fiúiskolába a villamosremízen túl, a keresztény temető mellett.

Itt színes füzetekben foglalták össze India történelmét, Kalkutta megalapítását. Térképeket rajzoltak, hogy a világ földrajzával megismerkedjenek.

Megtanulták, hogy Tollygunget visszahódított földön építették. Évszázadokkal ezelőtt, amikor a Bengáli-öböl áramlata erősebb volt, tarka mangrovékkal sűrűn benőtt mocsár terület el ezen a helyen. Ennek a maradványai a tavak, a rizsföldek és a mélyföld.

Biológiaórán mangrovefákat rajzoltak. A vízszint fölötti összekuszálódott gyökereiket, a levegő megszerzésére alkalmas különleges pórusaikat. Szivar alakú, meghosszabbodott palántáikat, amelyeket sarjnak neveznek.

Megtanulták, hogy ha a sarjak apály idején sodródhatnak be, a szülőkkel együtt szaporodnak és sós mocsárban szárba szökkennek. De dagálykor elszakadnak az eredeti forrásuktól, és akár egy évig is eltart, amíg megfelelő környezetben beérnek.

Az angolok elkezdték megtisztítani a vízzel teli dzsungelt, és utcákat alakítottak ki. Kalkutta déli határain túl 1770-ben létrehoztak egy kertvárost, amelynek az első lakossága inkább európai, mint indiai volt. Olyan helyet, ahol pettyes szarvasok kóboroltak és jégmadarak repültek át a látóhatáron.

William Tolly őrnagy, akiről a területet elnevezték, föltárta és iszaptalanította az Adi Ganga egy részét, amely szintén Tolly

vízmosásaként vált ismertté. Az őrnagy tette lehetővé a hajóforgalmat Kalkutta és Kelet-Bengália között.

A Tolly klub földterületeinek a tulajdonosa eredetileg Richard Johnson, a General Bank of India egyik elnöke volt. 1785-ben épített egy Palladio-stílusú családi házat. Külföldi fákat hozatott be Tollygungéba az egész szubtrópusi világból.

A tizenkilencedik század elején a brit Kelet-indiai Társaság Johnson birtokán börtönbe vetette Tipu szultánnak, Mysore uralkodójának az özvegyeit és a fiait, miután Tiput a negyedik angol-mysore-i háborúban megölték.

A trónfosztott családot Srirangapatnából, a távoli Dél-nyugat-Indiából telepítették át. Szabadon bocsátásuk után Tollygungében földet bocsátottak a rendelkezésükre, hogy ott éljenek. Amint az angolok elkezdtek Kalkutta központjába visszaköltözni, Tollygunge túlnyomórészt muszlim város lett.

Bár a Szétválás ismét kisebbségbe kényszerítette a muszlimokat, több utca – a Sultan Alam Road, a Prince Bakhtiar Shah Road, a Prince Golam Mohammad Shah Road és a Prince Rahimuddin Lane – Tipu elkergetett dinasztiájának a hagyatéka volt.

Golam Mohammad apja emlékére építtette Dharmatalában a nagy mecsetet. Egy ideig engedélyezték neki, hogy Johnson családi házában éljen. De 1895-ben, amikor egy William Cruickshank nevű skót, aki lóháton az elveszett kutyáját kereste, véletlenül rábukkant, a nagy ház elhagyatott volt, kúszónövényekbe belegabalyodott cibetmacskák vették a birtokukba.

Cruickshanknak köszönhetően a házat újjáépítették, és exkluzív vidéki klubot hoztak létre a helyén. Cruickshankot jelölték az első elnöknek. Az 1930-as évek elején az angolok kedvéért hosszabbították meg a város villamosvonalát ilyen messzi délre. Azért, hogy megkönnyítsék az utazásukat a Tolly klubba, hogy elmenekülhessenek a város zűrzavarából, és hogy a maguk fajtája között lehessenek.

A középiskolában a testvérek fénytant és erőtant tanultak, az elemek atomszámait, a fény és a hang tulajdonságait. Tanultak

Hertz elektromágneses hullámokkal kapcsolatos felfedezéséről és Marconi kísérleteiről a vezeték nélküli közvetítés terén. Egy rendezvényen, amelyet a kalkuttai városházán tartottak, Jagadish Chandra Bose, egy bengáli tudós bemutatta, hogy az elektromágneses hullámok meg tudják gyújtani a puskaport, és távolról meg tudnak szólaltatni egy csengőt.

A fiúk minden este egy tankönyvekkel, füzetekkel, ceruzákkal és rádiókkal és egy félbehagyott sakkparti táblájával beborított fém tanulóasztal két oldalán ültek. Egyenleteken és képleteken dolgozva sokáig fennmaradtak. Éjjel elég csönd volt ahhoz, hogy hallják a sakálók üvöltését a Tolly klubban. Időnként még akkor is ébren voltak, amikor a kakasok majdnem egy szolamban kezdtek el veszekedni, hogy az új nap kezdetét jelezzék.

Udayan nem ijedt meg attól, hogy hidraulikával, lemeztekonikával kapcsolatban ellentmondjon a tanáraiknak. Gesztikulált, hogy megmagyarázza az érveit, hogy hangsúlyozza a véleményét, kezének az összjátéka azt sugallta, hogy a molekulák és részecskék a hatalmában vannak. Néha a tanárok kiküldték a tanteremből, mondván, hogy feltartja az osztálytársait, valójában azonban messze túlhaladta őket.

Azután elérkezett az idő, hogy magántanárt vettek föl hozzájuk, hogy fölkészítse őket az egyetemi felvételi vizsgákra. Anyjuk – a költségek kiegyenlítésére – külön varrást vállalt. A tanár humortalan ember volt, reszkető szemhéját csak a szemüvegén lévő csiptetők tudták nyitva tartani. Anélkül lecsukódott volna. Minden este eljött hozzájuk, hogy áttekintsék a hullámrészecske kettősségét, a fénytörés és fényvisszaverődés törvényeit. Bevágták Fermat elvét: *Egy fénysugár egy tetszőleges optikai rendszerben mindig olyan pályát követ, amelyre nézve a kezdő és végpontok közötti terjedési idő minimális.*

Udayan, miután tanulmányozta az áramkörök kapcsolási sémájának az alapjait, megismerkedett az otthonuk elektromos rendszerével. Szerzett egy szerszámkészletet, és rájött, hogyan lehet hibás vezetéket és kapcsolót megjavítani, vezetékeket összekötni, lereszelni a rozsdát, amely az asztali ventilátor

érintkezési pontjait elzárja. Udayan kigúnyolta az anyjukat, amiért mindig bebugyolálja az ujját a szárijának az anyagába, mert retteg attól, hogy csupasz kézzel megérintsen egy kapcsolót.

Ha kivágódott egy biztosíték, Udayan gumipapucsban, szemrebbenés nélkül vizsgálta meg az ellenállást, és kicsavarta a biztosítékokat, miközben Subhash a zseblámpát tartva állt mellette.

Egyik nap Udayan egy darab dróttal jött haza, és nekilátott, hogy beszereljen egy kapucsengőt, ami majd a látogatók kényelmét szolgálja. Föltett egy transzformátort a biztosítékos dobozra, és egy fekete nyomógombot a bejárati ajtóra. Belevert egy lyukat a falba, és áthúzta rajta az új vezetékeket.

Amikor pedig a csengő már működött, azt javasolta, hogy használják a morzejelek gyakorlására. Egy könyvtárban talált egy táviratozásról szóló könyvet, amelyből két példányban kimásolta az ábécé betűinek megfelelő rövid és hosszú morzejeleket, mindegyikük kapott egyet, hogy meg tudják tanácskozni.

Egy vonal háromszor olyan hosszú volt, mint egy pont. Minden pontot vagy vonalat szünet követett. Három pont volt a betűk, hét pont a szavak között. Egyszerűen a kezdőbetűjükkel azonosították magukat. Az *S* betű, amelyet Marconi az Atlanti-óceánon keresztül kapott meg, három gyors pontból állt. Az *U* két pont és egy vonal volt.

Felváltva egyikük az ajtónál állt, a másik belül, így jeleztek egymásnak és fejtettek meg szavakat. Elég jól belejöttek ahhoz, hogy kódolt üzeneteket küldjenek, amelyeket a szüleik nem értettek meg. *Mozi*, ajánlotta az egyik. *Nem, villamosremíz, cigaretta*.

Forgatókönyveket találtak ki, úgy tettek, mintha veszélyben lévő katonák vagy kémek lennének. Mintha titokban adnának jelt egy kínai hegyszorosból, egy orosz erdőből vagy egy kubai cukornádültetvényről.

– Kész?

– Világos.

- Koordináták?
- Ismeretlenek.
- Túlélők?
- Kettő.
- Veszteség?

A csengőt nyomogatva elmondták egymásnak, hogy éhesek, szeretnének futballozni, hogy egy csinos lány ment el éppen a ház mellett. Ez volt a saját külön oda-vissza passzolásuk, ahogyan két játékos adogatja egymásnak a labdát, miközben a cél felé haladnak. Ha egyikük észrevette, hogy a tanáruk közeledik, megnyomta az S. O. S.-t. Három pont, három vonal, ismét három pont.

A város két legjobb egyetemére vették fel őket. Udayan a Presidencyre került, hogy fizikát tanuljon, Subhash vegyészmérnöki karra a Jadavpurra. Ők voltak a környékükön az egyetlen fiúk, jelentéktelen középiskolájuk egyetlen diákjai, akik ilyen jó eredményt értek el.

Hogy megünnepeljék, apjuk kiment a piacra, és pulaóhoz¹ való kesudiót és rózsavizet hozott, és fél kiló rendkívül drága garnélarákot. Tizenkilenc éves korában kezdett el dolgozni, hogy segítsen eltartani a családját. Egyedül azt sajnálta, hogy nincs egyetemi diplomája. Irodai állása volt az Indiai Vasútnál. Amint elterjedt a fiai sikerének a híre, azt mondta, hogy nem léphet ki többé a házából anélkül, hogy meg ne állítanák és ne gratulálnának neki.

Igazán semmi része sem volt ebben, mondogatta ezeknek az embereknek. A fiai keményen dolgoztak és kiváló eredménnyel büszkélkedhettek. Amit elértek, azt a saját erejükből tették.

Amikor megkérdezték a fiúkat, mit szeretnének ajándékba, Subhash márvány sakk-készletet kért a kopott, ócska fadarabok helyett, amelyekkel mindig is játszottak. Udayan viszont egy

¹ Afganisztánban, Bangladesben, Nepálban, Pakisztánban, Indiában és Iránban népszerű rizs alapanyagú zöldséges étel.

rövidhullámú rádiót szeretett volna. Több hírt akart tudni a világról, mint ami a szülei régi, fadobozba zárt, szelepes rádióján átjött, vagy amit egy gally vastagságúra sodort bengáli napilapban olvashatott, amit reggelenként átdobtak a kerítésen.

A rádiót maguk állították össze, alkatrészeket keresgéltek a New Marketen, használt cikkeket áruló boltokban, alkatrészeket találtak az indiai hadsereg feleslegessé vált dolgai között. Követtek egy csomó bonyolult utasítást, egy elnyűtt kapcsolási rajzot. Az alkatrészeket – az alvázat, a kondenzátorokat, a küllönféle ellenállásokat és a hangszórót – kitették az ágyra. Összeforrasztották a vezetékeket, együtt dolgoztak a feladaton. Amikor a rádió végül elkészült, olyan volt, mint egy szögletes, fogantyús kisbőrönd, amely fémből készült és feketébe kötötték.

A vétel gyakran télen jobb volt, mint nyáron. És általában az éjszaka bizonyult jobbnak. Ekkor ugyanis a nap fotonjai nem bontják részekre az ionosféra molekuláit. Ilyenkor a levegőben a pozitív és a negatív részecskék gyorsan újraegyesülnek.

Fölváltva ültek az ablaknál a vevőkészüléket a kezükben tartva, különböző helyzetekben, igazgatták az antennát, két irányító berendezést egyszerre mozgattak. Miközben az állomáskeresőt olyan lassan csavargatták, amennyire csak lehetett, alaposan megismerték a frekvenciasávokat.

Kutattak bármilyen külföldi rádiójel után. A Moszkvai Rádiótól, az Amerika Hangjától, a Pekingi Rádiótól, a BBC-től származó hírósszefoglalókat kerestek. Véletlenszerű információkat, információfoszlányokat hallottak, ezek több ezer mérföldről, a vételi zavar sűrűjéből kerültek elő, amely úgy háborgott, mint egy óceán, és úgy ingadozott, mint a szél. Időjárási viszonyok Közép-Európa fölött, népdalok Athénból, Abdel Nasser egyik beszéde. Riportok olyan nyelveken, amelyeket csak találgatni tudtak: finnül, törökül, koreaiul, portugálul.

1964 volt. A Tonkini-öböl Határozat feljogosította Amerikát, hogy katonai erőt alkalmazzon Észak-Vietnam ellen. Katonai puccs volt Brazíliában.

Kalkuttában a Charulatát vetítették a mozikban. Egy másik – muszlimok és hinduk közötti – lázadás több mint száz embert

ölt meg, miután egy srinagari mecsetből elloptak egy ereklyét. Az indiai kommunisták nem értettek egyet a két évvel azelőtt Kínával folytatott határháborúval kapcsolatban. Egy Kínával szimpatizáló szakadár csoport Indiai (Marxista) Kommunista Pártnak, I(M)KP-nek nevezte magát.

A kongresszus még mindig működtette a központi kormányt Delhiben. Miután azon a tavaszon Nehru szívrohamban meghalt, Indira, a leánya belépett a kabinetbe. Két éven belül ő lesz a miniszterelnök.

Reggelenként most, hogy Subhash és Udayan elkezdett borotválkozni, egy kézitükröt és egy meleg vizes lábast tartottak egymásnak az udvaron. Néhány tányér gőzölgő rizs, dál² és szalmakrumpli elfogyasztása után a beékelt területüket elhagyva a saroknál lévő mecsetig mentek. Együtt folytatták útjukat a forgalmas főútig, egészen a villamosremízig, azután más-más autóbuszra szálltak, hogy ki-ki eljusson a saját egyetemére.

A város különböző részein új barátokra tettek szert, mivel olyan fiúkkal kerültek össze, akik előzőleg angol középiskolákba jártak. Bár néhány természettudományi előadássorozatuk hasonló volt, mégis eltérő ütemterv szerint vizsgáztak, különböző professzoroknál tanultak, akik a laborjaikban egymástól eltérő kísérleteket végeztek.

Mivel Udayan egyeteme jóval messzebb volt, neki hosszabb ideig tartott, amíg hazaért. És mert össze is barátkozott néhány észak-kalkuttai diákkal, a sakktábla elhanyagoltan állt a tanulóasztalon, úgyhogy Subhash önmaga ellen kezdett el játszani. De még ekkor is úgy indult és ért véget élete minden napja, hogy Udayan ott volt mellette.

1966 nyarán egyik este rövidhullámon hallgatták, amint Anglia Németország ellen játszik a wembley-i világcupán. A híres döntő volt ez, a kísértetgóllal, amiről aztán évekig vitatkoztak. Jegyzeteket készítettek a felállásról, fölvázolták egy

² Dél-indiai, lencséből vagy sárgaborsóból készült étel.

papírlapra az elrendeződést. Mutatóujjukkal követték a közvetítést, mintha az ágy lenne a futballpálya.

Németország rúgott gólt először, a tizennyolcadik percben Geoff Hurst egyenlített. A második félidő vége felé, amikor Anglia kettő egyre vezetett, Udayan kikapcsolta a rádiót.

– Mit csinálsz?

– Megjavítom a vételt.

– Elég jó az. Elmulasztjuk a meccs végét.

– Még nincs vége.

Udayan a matrac alá nyúlt, mert iderejtették a kacatjaikat. Noteszokat, iránytűket, borotvapengéket, amelyeket ceruzahegyezésre használtak, képes sportújságokat. A rádió összerelésére vonatkozó használati utasítást. Néhány tartalék anyacsavart és tolózárat, a csavarhúzó és a fogót, amelyre a feladathoz szükségük volt.

A csavarhúzó segítségével elkezdte újra szétszedni a rádiót.

– Biztos, hogy az egyik tekercs vagy kapcsoló vezetéke laza – állapította meg.

– Most kell megszorítanod?

Nem hagyta abba, hogy feleljen. Már levette a fedelet, fűrgő ujjai kiszedték a csavarokat.

– Napokig tartott, amíg összeraktuk – bosszankodott Subhash.

– Tudom, mit csinállok.

Udayan félretette az alvázat, és átrendezett néhány vezetékét. Azután ismét összeszerelte a rádiót.

A meccs még tovább folytatódott, a recsegés pedig kevésbé volt zavaró. Miközben Udayan a rádióval babrált, Németország a második félidő végén rúgott egy gólt, s ezzel hosszabbítást kényszerített ki.

Azután hallották, hogy Hurst Anglia javára megint rúgott egy gólt. A labda érintette a felső kapufa alsó részét, és lepatant a vonalon túl. Amikor a bíró megadta a gólt, a német csapat azonnal tiltakozott. Minden megállt, mivel a bíró egy szovjet partjelzővel tanácskozott. A gól maradt.

– Anglia megnyerte – jelentette ki Udayan.

Volt még hátra néhány perc, Németország kétségbeesve próbált döntetlent elérni. De Udayannak igaza volt, Hurst a meccs végén még egy negyedik gólt is rúgott. Akkor pedig az angol nézők még a végső füttyszó előtt – győzelmi mámorukban – előzönlöttek a pályát.

4.

1967-ben az újságokból és az All India Rádióból szereztek tudomást Naxalbariról³. Erről a helyről azelőtt még sohasem hallottak.

A darjeelingi körzeten végighúzódó falvak egyike volt, keskeny folyosó Nyugat-Bengália északi csúcsánál. A Himálája előhegyeibe rejtőzve, Kalkuttától majdnem négyszáz mérföldre, Tibethez közelebb, mint Tollygungéhoz.

A legtöbb falubéli törzsi paraszt volt, akik teaültetvényeken és nagy földbirtokokon dolgoztak. Nemzedékek során át feudális rendszerben éltek, amely lényegében nem változott.

Vagyonos földbirtokosok használták ki őket. El kellett hagyniuk olyan földeket, amelyeket már megműveltek, megtagadták tőlük a nekik járó természetbeni juttatást abból, amit ők maguk termeltek. Uzsorások zsákmányolták ki őket. Miután a létminimumot jelentő bérüket sem fizették ki, többen éhen haltak.

Akkor márciusban, amikor egy naxalbari részesbérelő megpróbálta felszántani azt a földet, ahonnet törvénytelenül kilakoltatták, a földesura banditákat küldött rá, hogy verjék meg. Elvették az ekéjét és az ökrét. A rendőrség nem volt hajlandó beavatkozni.

Ezután több részesbérelő is bosszút állt. Sorjában elégették azokat az okmányokat és feljegyzéseket, amelyek becsapták őket. Erőszakkal földet foglaltak.

Nem ez volt az első eset, amikor a darjeelingi körzetben föllázadtak a parasztok. De ez alkalommal a harciasságuk militáns formát öltött. Kezdetleges fegyverekkel a kezükben, vörös zászlókat lobogtatva azt kiabálták: Éljen soká Mao Ce-tung!

Két bengáli kommunista, Charu Majumdar és Kanu Sanyal segített megszervezni mindazt, ami történt. Mindketten

³ Egy nyugat-bengáli indiai állam északi részén lévő falu neve, India véres osztályháborújának a bölcsője az 1960-as években.

Naxalbarihoz közeli városokban nőttek fel. Börtönben találkoztak. Fiatalabbak voltak, mint az indiai kommunista vezetés legnagyobb része, akik az 1800-as évek végén születtek. Majumdar és Sanyal lenézte azokat a vezetőket. Ők az I(M)KP szakadárjai voltak.

Tulajdonosi jogokat követeltek a részesbérlőknek. Arra biztatták a parasztokat, hogy maguknak műveljék meg a földet.

Charu Majumdar kimaradt az egyetemről, földbirtokos családból származott, apja ügyvéd volt. Az újságokban megjelent képek csontos arcú, görbe orrú, bozontos hajú, cingár férfit mutattak. Asztmás volt, egyébként a marxista-leninista tanok elméleti szakértője. Néhány idősebb kommunista őrültnek hívta. A felkelés idején, bár még nem töltötte be az ötvenet, szívbetegségben szenvedett, és ágyhoz volt kötve.

Kanu Sanyal a harmincas éveiben járt, és Majumdar tanítványa volt. Brahmin létére megtanulta a törzsi nyelvjárásokat. Elutasította a saját vagyont. A falusi szegényeknek szentelte az életét.

A zendülés terjedése miatt a rendőrség járőrözni kezdett a területen. Bejelentés nélkül kijárási tilalmat rendeltek el, önkényesen tartóztattak le embereket.

A kalkuttai szövetségi kormány Sanyalhoz folyamodott. Azt remélték, rá tudja venni a parasztokat, hogy megadják magukat. Először biztosították arról, hogy nem fogják letartóztatni, majd találkozott a földjöveldelmi miniszterrel, aki tárgyalást ígért. De az utolsó pillanatban visszakozott.

Májusban azt jelentették, hogy egy csoport paraszt, férfiak és nők, ijakkal és nyilakkal megtámadtak és megöltek egy rendőrfelügyelőt. Másnap a helyi rendőrség összecsapott egy lázongó tömeggel az úton. Egy nyíl belevágódott az egyik őrmester karjába, mire a tömeget fölszólították, hogy oszoljon szét. Amikor ez nem történt meg, a rendőrség tüzet nyitott. Tizenegy embert – köztük nyolc nőt – megöltek.

Subhash és Udayan éjszakánként rádiót hallgattak, majd a kibontakozó eseményekről beszélgettek. Miután a szüleik már

lefeleküdtek, titokban cigarettázva ültek a tanulóasztalnál, egy hamutartó volt közöttük.

– Gondolod, hogy megérte? – kérdezte Subhash. – Amit a parasztok tettek?

– Persze, hogy megérte. Fölkeltek. Mindent kockára tettek. Nincstelenek. Azok az emberek pedig, akik hatalmon vannak, nem tesznek semmit, hogy megvédjék őket.

– De számít majd ez valamit? Mire jók az íjak és a nyilak egy modern állammal szemben?

Udayan összeszorította az ujjait, mintha néhány szem rizst akarna megragadni. – Ha ilyen életre születnél, mit tudnál tenni?

Udayan – mint oly sokan mások – az Egyesült Frontot hibáztatta, az Ajoy Mukherjee által vezetett baloldali koalíciót, amely most Nyugat-Bengáliát kormányozta. Abban az évben korábban Subhashsal együtt mindketten ünnepelték a győzelmét. Akkor kommunistákat juttatott be a kabinetbe. Megígérte, hogy olyan kormányt hoz létre, amely a munkásokon és a parasztokon alapszik. Kötelezettséget vállalt arra vonatkozólag, hogy megszüntetik a nagy földbirtokokat. Nyugat-Bengáliában majdnem két évtizedes kongresszusi vezetésnek vetett véget.

De az Egyesült Front nem támogatta a lázadást. Ehelyett – a véleménykülönbség ellenére – Jyoti Basu, a belügyminiszter, behívatta a rendőrséget. Most Ajoy Mukherjee kezéhez vér tapadt.

A pekingi *People's Daily* a nyugat-bengáli kormányt vádolta a forradalmár parasztok véres elnyomásával. *Viharos tavasz India fölött*, hirdette a főcím. Kalkuttában minden újság lehozta a történetet. Az utcákon, az egyetemeken tüntetések törtek ki, amelyek védelmükbe vették a parasztokat és tiltakoztak az öldöklések ellen. A Presidency Egyetemen és Jadavpurban Subhash és Udayan némelyik épület ablakaiban Naxalbari támogatására kitűzött lobogókat látott. Hallottak olyan beszédeket, amelyek állami tisztségviselőket szólítottak föl lemondásra.

Naxalbariban az összeütközés csak erősödött. Banditizmusról és fosztogatásról szóló riportok jelentek meg. Parasztokról,

akik párhuzamos közigazgatást hoztak létre. Földbirtokosokról, akiket elraboltak és megölték.

Júliusban a központi kormány betiltotta Naxalbariban az íjak és nyilak hordását. Ugyanazon a héten a nyugat-bengáli kormány által felhatalmazott ötszáz tiszt és katona razziázott a környéken. Átkutatták a legszegényebb falusiak sárkunyhoit. Elfogtak fegyvertelen felkelőket, és megölték őket, ha nem voltak hajlandóak megadni magukat. Könyörtelenül és szisztematikusan térdre kényszerítették a felkelést.

Udayan felugrott a székről, amelyen addig ült, és undorodva félrelökött egy halom könyvet és papírlapot. Kikapcsolta a rádiót. Szemét a padlóra szegezve idegesen föl-alá kezdett járkálni a szobában, és beletúrt a hajába.

– Jól vagy? – kérdezte Subhash.

Udayan mozdulatlanul állt. A fejét rázta, egyik keze a csípőjén pihent. Egy pillanatig szótlán volt. A riport mindkettőjüket megrázta, de Udayan úgy viselkedett, mintha személyes sértés, fizikai csapás érné.

– Az emberek éheznek, és ez a megoldásuk – jelentette ki végül. – Az áldozatokat bűnözőkké változtatják. Puskával céloznak olyan emberekre, akik nem tudnak visszalőni.

Kivágta a hálósobájuk ajtaját.

– Hová mész?

– Nem tudom. Sétálnom kell egyet. Hogy juthatott ez idáig?

– Minden esetre úgy hangzik, hogy vége – vélte Subhash.

Udayan várt egy kicsit, mielőtt elment. – Ez csak a kezdet lehet – jelentette ki.

– Minek a kezdete?

– Valami nagyobbak. Valami másnak.

Udayan idézte, amit a kínai sajtó előzetesen megjósolt: *a darjeelingi szikra prérítüzet gyújt majd, és India végtelenül hatalmas területeit lángba fogja borítani.*

Őszre Sanyal és Majumdar elrejtőztek. Ugyanaz az ősz volt, amikor Che Guevarát Bolíviában kivégezték, a kezét levágták, hogy bizonyítsák a halálát.

Indiában az újságírók saját folyóirataikat kezdték kiadni. A *Liberation*-t angolul, a *Deshabratit*-t bengáli nyelven. A kínai kommunista lapokból vettek át cikkeket. Udayan elkezdte ezeket hazavinni.

– Ez a szónoklás egyáltalán nem új – jelentette ki az apjuk, amikor átlapozott egy újságot. – a mi nemzedékünk is olvasta Marxot.

– A ti nemzedéketek nem oldott meg semmit – vágta rá Udayan.

– Felépítettünk egy nemzetet. Függetlenek vagyunk. Az ország a miénk.

– Nem elég. Hová vitt ez minket? Kinek segített?

– Ezekhez a dolgokhoz idő kell.

Apjuk nem akart többé Naxalbariról beszélni. Szerinte a fiatalok a semmi miatt jönnek izgalomba. És az egész dolog végül is ötvenkét nap alatt lezajlott.

– Nem, papa. Az Egyesült Front azt hiszi, hogy győzött, pedig elbukott. Nézd meg, mi történik most.

– Mi történik?

– Az emberek reagálnak. Naxalbari sugallatot jelent. Lendületet ad a változáshoz.

– Már átéltem változást ebben az országban – mondta az apjuk. – Én tudom, mit jelent, ha az egyik rendszert egy másik váltja föl. Nem ti.

De Udayan nem tárgított. Elkezdte provokálni az apját úgy, ahogyan egykor a tanáraival szállt vitába az iskolában. Ha anyyira büszke arra, hogy India független, miért nem tiltakozott a briteknél annak idején? Miért nem lépett be soha egy szakszervezetbe? Ha figyelembe vesszük, hogy a választásokon a kommunistákra szavazott, miért nem foglalt soha nyíltan állást?

Mindkét fiú tudta a választ. Mert apjuk állami alkalmazott, és tilos bármilyen pártba vagy szakszervezetbe belépnie. A Függetlenség alatt megtiltották, hogy nyilvánosan beszéljen, ezek voltak az állásának a feltételei. Bár sokan figyelmen kívül hagyták a szabályokat, apjuk sohasem vállalt ilyen kockázatot.

– A mi kedvünkért tette. Felelősséget érzett – vélekedett Subhash.

De Udayan nem értett egyet vele.

Udayan fizikakönyvei között más könyvek is akadtak, amelyeket a fiú buzgón tanulmányozott. Kis cédulákkal voltak bejelölve. *A Föld nyomorultjai. Mit kell tenni?* Piros műanyag borítójú könyv volt ez, alig nagyobb egy pakli kártyánál, és Mao aforizmáit tartalmazta.

Amikor Subhash megkérdezte, honnan szerzi a pénzt ilyen anyagok vásárlására, Udayan azt válaszolta, hogy ezek köztulajdont képeznek, és a Presidencyn egy csoport fiú között terjednek, akikkel nemrégiben összebarátkozott.

A matrac alatt néhány újonnan szerzett röpiratot rejtegetett, amelyet Charu Majumdar írt. Legnagyobb részüket a naxalbari felkelés előtt írta, amikor börtönben volt. *Feladataink a jelenlegi helyzetben. Használjuk ki ezt az alkalmat! Milyen lehetőséget jelez az 1965-ös év?*

Egyik nap, amikor Subhash úgy érezte, szünetet kell tartania a tanulásban, benyúlt a matrac alá. Az esszék rövidék és fellengzősek voltak. Majumdar megállapította, hogy India a koldusok és a külföldiek nemzetévé vált. *India reakciós kormányzata magáévá tette a tömeggyilkosság taktikáját, éhezéssel, puszkagolyóval ölik meg az embereket.*

Azzal vádolta Indiát, hogy az Egyesült Államokhoz fordul a problémáinak a megoldásáért. Az Egyesült Államokat azzal vádolta, hogy a politikai játszmáihoz használja fel Indiát. A Szovjetuniót azzal vádolta, hogy India uralkodó osztályát támogatja.

Szükségesnek tartotta egy titkos párt létrehozását. Katonai szerveződést, kádereket akart életre kelteni a falvakban. Az aktív ellenállás módszerét összehasonlította az Egyesült Államokban folyó polgárjogi küzdelemmel.

Az esszéekben Kína példájára hivatkozott. *Ha valóra tudjuk váltani az igazságot, miszerint az indiai forradalom változatlanul polgárháború alakját fogja öltetni, az egyetlen taktika a hatalom területi szinten való megragadása lehet.*

– Azt hiszed, hogy ez működőképes? – kérdezte Subhash egyik nap Udayant. – Amit Majumdar javasol?

Mind a ketten akkortájt tették le az utolsó egyetemi vizsgáikat. Most éppen átvágtak a környéken, mert néhány régi iskolai barátjukkal futballozni mentek.

Mielőtt a pályára tartottak volna, elmentek a sarokra, hogy Udayan újságot vehessen. Egy Naxalbariról szóló cikknél hajtotta szét, és útközben elmélyülten olvasta.

Végimentek a kanyargós, falakkal elválasztott kis utcákon, olyan emberek mellett haladtak el, akik gyerekkoruk óta ismerték őket. A két kis tó nyugodt és zöld volt. A mélyföldet még mindig elárasztotta a víz, ezért meg kellett kerülniük ahelyett, hogy átvágtak volna rajta.

Udayan egy helyen megállt, és végignézett a mélyföldet körülvevő düledező kunyhókon, a mélyföld felszínét elborító csillogó vízijácint-tömegben.

– Már működik – felelte. – Mao megváltoztatta Kínát.

– India nem Kína.

– Nem. De lehetne – felelte Udayan.

Mostanában ha együtt mentek a villamosremíz felé, vagy onnét jöttek, és történetesen elhaladtak a Tolly klub mellett, Udayan azt szégyennek nevezte. Az emberek városszerte nyomorgyedekben zsúfolódnak össze, gyerekek az utcákon születnek és ott is nőnek föl. Miért választanak el fallal száz acre⁴ területet néhány ember szórakoztatásáért?

Subhashnak eszébe jutottak az importált fák, a sakálok, a madarak rikoltozásai. A golflabdák, amelyek lehúzták a zsebeiket, a pálya hullámozó zöldje. Emlékezett rá, hogy először Udayan ment át a falon, és hívta őt, hogy kövesse. Az utolsó este, amikor ott voltak, a földre kuporodva próbálta őt megvédeni.

Udayan azonban kijelentette, hogy a golf a komprádor burzsoázia⁵ időtöltése. Azt mondta, hogy a Tolly klub annak a bi-

⁴ 1 acre kb. 4000 négyzetméter.

⁵ A gyarmattartó hatalommal együttműködő tőkés csoport.

zonyítéka, hogy India még mindig félgymarmati ország, amely úgy viselkedik, mintha a britek sohasem hagyták volna el.

Rámutatott arra, hogy Che, aki régebben Argentínában egy golfpályán golfütőhordozóként dolgozott, ugyanerre a következtetésre jutott. Hogy a kubai forradalom után a golfpályáktól való megszabadulás volt az egyik első tett, amit Castro véghezvitt.

